

УДК 14

Коробій Г. – ст.гр.БМ-21

Тернопільський державний технічний університет імені Пулюя.

ДІАЛЕКТИЧНА І ФОРМАЛЬНА ЛОГІКА ГЕОРГА ГЕГЕЛЯ

Науковий керівник: доцент Довгань А.О.

Гегель Георг (1770-1831) – німецький філософ і логік із світовим визнанням як учений, який вперше розкрив об'єктивний характер діалектики на ідеалістичній основі і двояко ставився до ролі формальної логіки в розвитку мислення. З одного боку він відзначав заслугу Арістотеля в розвитку логіки як науки і в своїй праці «Наука логіки» признавав дію формально-логічних законів в розумовій діяльності.

З іншого боку, Гегель відзначав, що формальна логіка є етап абстрактно-розсудливого мислення, яке одностороннє, не гнучке, холодне, мертво, догматичне. Тому стару логіку слід замінити діалектичною логікою, яка дає людині здатність заглиблюватись в чисту думку і вільно рухатися в цій думці. Головна відмінність діалектичної логіки від формальної полягає в тому, що вона розглядає мислення не тільки формально, структурно, а й змістовно, як активне відображення світу, як один із видів людської діяльності. Таким чином, мислення постає не просто як ієрархія форм мислення (поняття, судження, умовивід), а як процес створення, породження одних форм мислення іншими, їх взаємодію, боротьбу, перетворення, перехід одних понять в інші.

Відповідно і світ для діалектичної логіки виступає не просто як сукупність всіх речей, сума всього, що нині існує, а як єдине ціле, вічний кругооберт матеріальних форм, який ніколи не починався і ніколи не може закінчитися. Цей принцип – принцип розвитку – є основоположним в діалектичній логіці. Вона виходить з того, що рух, зміна форм, трансформація є способом існування матерії і ніщо не може існувати поза цим вічним перетворенням одних форм в інші. А це значить, що завданням мислення з точки зору діалектичної логіки є відображення цього вічного руху, переходу одних форм в інші в відповідних взаємовідношеннях понять. Поняття, судження та умовиводи Гегель розглядає як відповідний етап розвитку абсолютної ідеї. Оскільки поняття фіксуються в мові, а мова не в змозі відобразити рух, розвиток безпосередньо, то єдиним способом його вираження виявляється протиріччя, суперечність. Але суперечність в діалектичній логіці і суперечність у формальній логіці – це різні речі. Якщо в формальній логіці суперечливі судження виключають одне одного, то діалектична логіка фіксує тотожність протилежностей, їх взаємну зумовленість, перетікання одної в іншу.

Поняття, на думку Гегеля, знаходяться в безперервному русі, перетворюючись у свою протилежність. Поняття переходить спочатку в судження, потім в умовивід та ідею, в якій завершує свій розвиток. Судження є поняття, яке містить в собі моменти як тотожні самим собі, так і відмінні між собою. Існують судження буття, сутності і поняття. Умовивід – єдність поняття і судження. Існують такі умовиводи: якісні, рефлексії, необхідності.

Проте Гегеля Г. цінують не за демонстрацію взаємодії елементів формальної логіки, а за аналіз законів і категорій діалектичної логіки, яка є вищою за формальну логіку ступінню мислення. Діалектична логічна система мислення Гегеля Г. зумовила негативну оцінку формальної логіки в розвитку пізнання, затормозила розвиток формальної логіки на довгий період і наслідки такої недооцінки формальної логіки відчуються і понині.